Sami Sarvilinna
Kansliapäällikkö
Helsingin kaupunki
16.5.2022

# VNS 2/2022 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026

Valtiovarainvaliokunta on pyytänyt Helsingin kaupungin kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026, VNS 2/2022 vp, teemasta hyvinvointialueiden toimintaan osoitettu rahoitus, mm. yliopistosairaaloiden tutkimusrahoitus, tulevan palkkaharmonisoinnin rahoitus sekä toimet henkilöstön saatavuuden parantamiseksi.

Helsingin kaupunki toteaa asiantuntijalausuntonaan, että hyvinvointialueiden rahoitustarve on vuosittain yli miljardi euroa suurempi, kuin mihin julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2023—2026 on varauduttu.

## Yliopistosairaaloiden tutkimusrahoitus

Julkisen talouden suunnitelma ei huomioi yliopistosairaaloiden tutkimusrahoituksesta aiheutuvia menoja. Yliopistosairaaloiden kustannukset sisältyvät kunnilta hyvinvointialueille siirtyviin kustannuksiin, mutta hyvinvointialueiden rahoitusmallissa ei ole määräytymistekijää, joka kohdentaisi tutkimuksen edellyttämän rahoituksen yliopistosairaala-alueille, jolloin se jakautuu muiden määräytymistekijöiden perusteella kaikille hyvinvointialueille.

Eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistukseen liittyvän rahoituslainsäädännön muuttamiseksi, HE 68/2022 vp, ei sisällä ehdotusta uudesta yliopistosairaalalisää koskevaa määräytymistekijästä, vaan sen valmistelua jatketaan. Tarkoituksena on antaa asiaa koskeva esitys syysistuntokaudella 2022, jolloin uusi määräytymistekijä otettaisiin huomioon aikaisintaan vuodesta 2024 lukien.

Yliopistosairaaloiden tutkimusrahoituksen sisällyttäminen hyvinvointialueiden rahoitukseen on välttämätöntä, koska yliopistosairaalallisten alueiden kustannukset ovat muiden alueiden kustannuksia korkeammat. Hyvinvointialueiden ei tule joutua rahoittamaan tutkimusta muuhun hyvinvointialueiden toimintaan osoitetusta rahoituksesta, jotta lakisääteisen toiminnan ensisijaisuus ei pakota leikkaamaan tutkimukseen käytettävän rahoituksen suuruutta. Valtiovarainministeriön uudistukseen liittyvän rahoituslainsäädännön muuttamista koskevassa lakiesitysluonnoksessa esittämä arvio yliopistosairaala-alueiden rahoituksen lisäystarpeesta oli 350 miljoonaa euroa vuodessa.

**Tulevan palkkaharmonisoinnin rahoitus**

Hyvinvointialueille ei ole varattu erillistä rahoitusta palkkaharmonisointia varten. Palvelutarpeen arvioituun kasvuun vuosina 2023–2029 – mm. siirtymävaiheen kustannusten vuoksi – tehtävällä 0,2 prosenttiyksikön korotuksella on suunniteltu voitavan kattaa myös palkkaharmonisaation kustannuksia.

Palkkaharmonisoinnin kustannukset eivät liity pelkästään siirtymävaiheeseen vaan kasvavista palkoista muodostuu hyvinvointialueille pysyvä menoerä, johon tarvitaan rahoitus myös vuoden 2029 jälkeen. Lisäksi korotus on täysin riittämätön kattamaan edes osaa pelkistä palkkaharmonisoinnin kustannuksista, joiden Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT on viimeisimpien laskelmien perusteella arvioinut nousevan 680 miljoonaan euroon vuodessa. Hyvinvointialueille osoitettavan rahoituksen jälkikäteinen tarkastustarve tulee olemaan palkkaharmonisoinnin osalta huomattava.

**Toimet henkilöstön saatavuuden parantamiseksi**

Euroopan unionin neuvosto on Suomen vuoden 2020 vakausohjelmaa koskevassa lausunnossaan suosittanut, että Suomi toteuttaa toimia, joilla se puuttuu terveydenhuollon henkilöstöpulaan terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvyn parantamiseksi. Helsingissä terveydenhuollon henkilöstöpula näyttäytyy erityisen selvästi kotihoidossa, jossa kokonaan ilman hoitajaa olevien vakanssien määrä on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Hoitotyöhön ei ole hakijoita ja lisäksi henkilöstön vaihtuvuus on suuri.

Julkisen talouden suunnitelmassa on mainittu uusien lähihoitajien koulutukseen varattava 30 miljoonaa euroa vuodelle 2023 ja 16,5 miljoonaa euroa vuodelle 2024, joilla vastataan hoitajamitoituksen muutokseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutukseen osoitettava 96 miljoonan euron vuotuinen määräraha. Hyvinvointialueille osoitettavassa rahoituksessa on huomioitu eri palvelujen henkilöstömitoitusmuutosten edellyttämä henkilöstömenojen rahoitustarve, mutta julkisen talouden suunnitelma ei sisällä rahoitusta henkilöstön saatavuuden parantamisen edellyttämille toimenpiteille, joista ratkaisevin on korkeakoulujen aloituspaikkojen määrän kasvattaminen pitkäjänteisesti. Koska Suomessa syntyvien ikäluokkien koko ei riitä tyydyttämään terveydenhuollon henkilöstötarvetta, tulee työperäistä maahanmuuttoa ja ulkomailta rekrytointia lisätä systemaattisesti ja maahan muuttaville on lisättävä kotimaisten kielten koulutusta. Myös ammatillista perus- ja pätevöitymiskoulutusta sekä jatko- ja täydennyskoulutusta on lisättävä.

Kaikki henkilöstön saatavuutta parantavat toimenpiteet, kuten oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö, rekrytoinnin kehittäminen ja oppisopimuskoulutukset eivät edellytä mittavaa rahoitusta. Hyvinvointialueiden on myös panostettava aktiivisesti johtamisen kehittämiseen ja henkilöstön työhyvinvoinnin seurataan ja parantamiseen. Terveydenhuollon työtehtävien haasteellisuutta ja työn mielekkyyttä on mahdollista lisätä kehittämällä henkilöstörakennetta ja eri ammattiryhmien työjakoa siten, että kunkin ammattiryhmän koulutustausta ja ammatillinen osaaminen tulevat hyödynnettyä työtehtävissä mahdollisimman tehokkaasti.

**Suurten kaupunkien hyvinvointialueiden toimintaan osoitettu rahoitus**

Hyvinvointialueiden rahoitus määräytyy uudistusta varten rakennetun rahoitusmallin pohjalta. Tuleva laskennallinen rahoitus ei ole oikeudenmukaisessa mittasuhteessa kustannuksiin ja haasteisiin, jotka ovat ominaisia suurille kaupungeille.

Helsingin kaupunki on analysoinut sote-uudistuksen laskennallista rahoitusmallia 14.3.2022 julkaistussa tutkimuksessaan Maakunnista hyvinvointialueiksi – Arvio sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen rahoitusmallista ja palvelutarpeen vakioinnista. Tutkimuksen mukaan rahoitusmallia on jatkokehitettävä mm. alueellisten erityispiirteiden ja kustannustekijöiden huomioinnin, sairastavuustekijöiden valinnan, todellisuutta vastaavien kustannusten, mallin luotettavuuden ja toimivuuden sekä hyvinvointialueittaisen todellisen rahoitustarpeen osalta.

Rahoitusmalliin sisältyy ongelmia, joiden johdosta huoli erityisesti suurten kaupunkien alueille myönnetystä valtion rahoituksen määrästä suhteessa alueiden asukkaiden kokonaistarpeeseen on ilmeinen. Mallin mukaisen rahoituksen riittämättömyys voi aiheuttaa hyvinvointialueiden talouteen huomattavia lisämenopaineita.

Lisäksi Helsingin kaupunki pitää välttämättömänä korjata rahoitusmalliin liittyvät, pelastustoimen rahoituksen epäkohdat. Helsingissä sijaitsee yli viidesosa (22,5%) kaikista Suomen riskiluokaltaan korkeamman riskin alueista (”riskiruuduista”). Pelastustoimen rahoitusta määrittävä riskikerroin on Helsingille kuitenkin arvoltaan Suomen pienin. Rahoituslaskennassa käytetyt perusteet ovat näin ollen ristiriidassa todellisen tarpeen kanssa ja Helsingin pelastustoimelle aiheutuu noin 11 prosentin alijäämä siirtyviin kustannuksiin nähden. Tämän ohella kehyskaudella valtion tulisi varautua rahoittamaan Helsingin pelastuskoulun toimintaa 1.1.2023 lukien. Helsingin

pelastuskoululle myönnettiin pysyvä toimilupa vuonna 2021. Valtiolla on valtakunnallinen vastuu myös pelastusalan koulutuksesta, mikä tulisi ottaa huomioon ja koulun rahoituksen tulisi vuodesta 2023 lukien perustua sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämiseen osoitettuun yleiskatteelliseen valtionrahoitukseen tai vaihtoehtoisesti valtion em. vastuun puitteissa Helsingin kaupungille osoitettavaan erillisrahoitukseen.